

26.03.2019

Sámedikki ealáhusdoarjaga rievdadeapmi - Siskkáldas gulaskuddančálus NSR:s:

Álggahus

Oassin NSR proševttas Sámedikkis dán áigodaga, lea Sámediggeráđđi dál ollislaččat geahčadeamen Sámedikki váikkuhangaskaoapmegeavaheami ealáhuspolitihkas. Dát dahkko sámediggedieđáhusa bokte mii lea ealáhuspolitihka birra. 2018 čavčča ovddiduvvui [Sámediggeráđi ealáhuspolitihkalaš čilgehus](#), ja sámediggedieđáhus hábmejuvvo belohakkii dan geažil.

Sámediggedieđáhus váldá ovdan mánnga beali Sámedikki ealáhuspolitihkas, muhto dat stuorra mearrádusat čatnasit dasa mo Sámediggi vuoruha doarjagiid ealáhusaide áigodagas mas Sámedikki hálddašeami ollislaš váikkuhangaskaoamit njidjet, seammás go lea garrasat gilvu stuorát geográfalaš guovllus dáid doarjagiidda. Jearaldaga vástáduš váikkuha dasa makkár doaimmabijut galget oažžut doarjaga. NSR bovde danne gulaskuddamii organisašuvnnas, mas sámesearvvit, ja ovttaskas miellahtut, bovdejuvvojit buktit cealkámušaid mo Sámedikki váikkuhangaskaoamit ealáhusovdánahttimii galget organiserejuvvo oppalaččat. Dáid cealkámušaid vuodul gieđahallá riikkastivra ášši mii fas sáddejuvvo viidásat sámediggejuvvo ja sámediggeráđđái. Dán gulaskuddančállošis ovdanbuktojit muhtin jearaldagat masa mii dárbbasat vástádušaid.

NSR siskkáldas gulaskuddama áigemearri lea **bearjadaga cuoŋománu 26. b.** Sádde cealkámuša nsr@nsr.no:

Duogáš

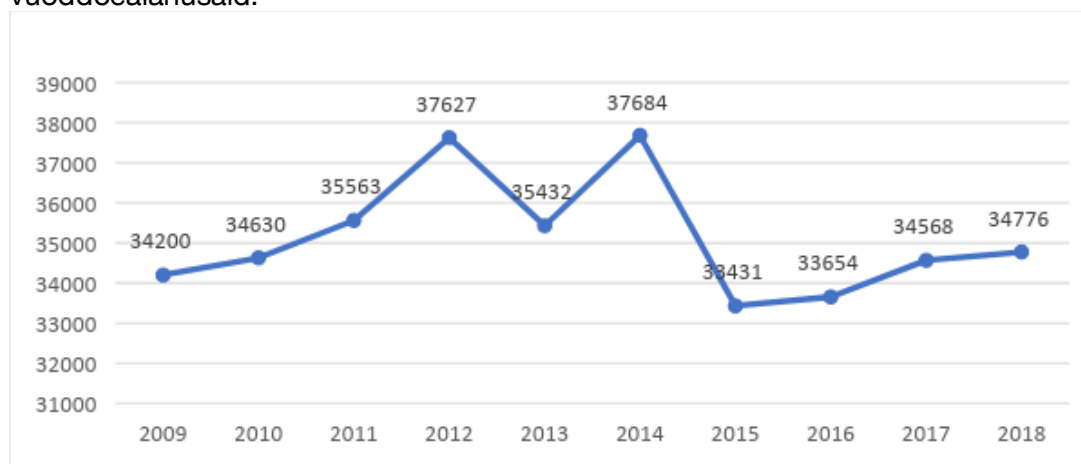
Lea dábálaš ahte vuodđoealáhusat leat nannosat sámi guovlluin ja ahte lea relatiivvalaččat ovttagardán ealáhusdoaimma. Sámedikki ealáhuspolitihka lea ásahuvvon dainna vuolggasajiin ahte guovddázis lea ovdánahttit ja geasuhit vuodđoealáhusaide. Dát lea čadnon vuodđoealáhusaid nana sajádahkii bargosadjin sámi guovlluin, ja vuodđoealáhusaid dehálaš doaimma dihte sámi kulturguoddin jo iešalddis ja min kultuvrra ávnnaslaš vuodu "buvttadeaddjin". Ealáhuspolitihkas leat muđui geađejuolgin ovdánahttit mánggabealálaš ealáhusdoaimma mii mielddisbuktá bargosajiid ja ássama sámi guovlluin, hutkás ealáhusaid ja duoji ealáhussan. Sámedikki bušehtas 2019 ovddas lea juogadeapmi vuoruhansurggiid gaskkas nu mo čuovvovaš tabeallas bohtet ovdan.

7.1.1 Áŋgirusšansuorggit - ealáhusat

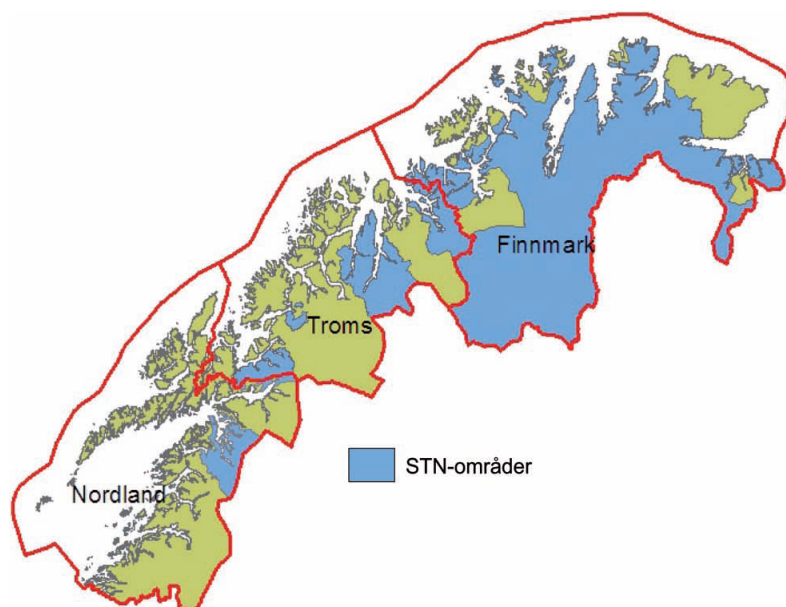
	Bušeahhta 2019	Bušeahhta 2018	Erohus 2019 - 2018	% erohus
Vuodđoealáhusat	7 500	6 500	1 000	15,4 %
Juohkelágan ealáhusat, lotnolas- ja meahcástanealáhusat, árvoháhkkan ja odđaásaheamit	9 461	10 200	-739	-7,2 %
Hutkás ealáhusat a)	2 650	3 404	-754	-22,2 %
Duodji	14 039	14 672	-633	-4,3 %
Submi	33 650	34 776	-1 126	-3,2 %

a) 850 000 ruvno sirdojuvvon hátdáhhus doaimmagoluide. Dát guoska 1 virgái.

Oppalaččat leamaš negatiiva bušeahhtaovdáneapmi ealáhusaide. Dát lea lávga čadnon Sámedikki bušeahhta oppalaš ovdáneapmái, juhkkujuvvo unnánat ahte unnánat ruđat stáhtas. Dasa lassin leat massán oktiibuot 4 miljovna Sámedikki hálddašeamis, mat ovdal bohte eanandoallošiehtadusas ja boazodoallošiehtadusas ovdánahttit sámi vuodđoealáhusaid.

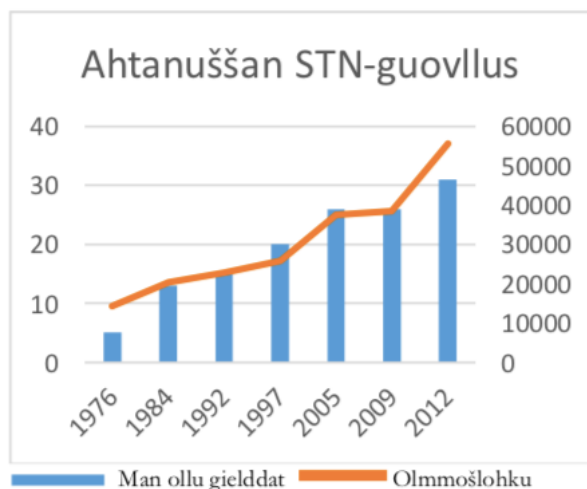
Vuolggasadji oažžut doarjaga ealáhusovdánahttimii Sámedikkis, lea ahte ohcci lea Sámedikki ealáhusovddidandoarjaga doaimmaguovllus, nu gohčoduvvon STN-guovllus. Guvlui gullet 31 gieldda, dahje oasit gielddain, 13 leat Finnmárkkus, 14 leat Romssa fylkkas, ja dasa lassin gullet Hápmir, Divttasvuotna, ja oasit Áhkánjárggas ja Evenáššis Nordlánddas guvlui. Kárta čájeha STN-guovllu nu mo lei ovdal 2012. 2012:s lasihuvvo vel Siellakvuotna, Báhcavuotna, Gálsa, Skiervá ja Ráisa guvlui.

Leat guhtta ođđa gieldda mat háliidit leat oassin guovllus, ja eanet gielddat sáhttet ocat beassat oassin guvlui boahhteáiggis, ovdamearkka dihte gielddaid oktiičaskima geažil. Sámedikkis eai leat njuolggadusat mo fátmastit gielddaid STN-guvlui, eai ge leat gáibádusat gielddaide mat leat fátmastuvvon, muhto láve lea gielldastivrramearrádus ohcama duohken, ja čilgehus manne gieldda ohcá. Gielddat mat leat ohcan beassat STN-guvlui leat Leangáviika, Doasku, Ránáidsuolu, Divrrák, Beardu ja oasit Davvesiiddas.

STN-guovlu guoská doarjagiidda mat addojit vuodđoealáhusaide ja mánggabealálaš ealáhusdoaimmaide, muhto ii doarjjan sámi kulturealáhusaide, lassiealáhusaide boazodoalus, sámi mátkeealáhusaide ja duodjái. Hástalus lea ahte go leat oalle unnán ruđat, de ferte ráddjet geat sáhttet ocat doarjaga. Ii leat molssaeaktu čatnat doarjagiid maid sáhtta ocat čearddalašvuhtii, danne ferte juogo ráddjet geat sáhttet ocat dan bokte ahte definere geográfalaš guovllu nu mo jo STN-guovlu lea. Dahje sáhtta temáhtalaš ráddjema bidjat, nu mo Sámediggi lea válljen dahkat ovdamearkka dihte hutkás ealáhusain, mátkeealáhusain ja dujiin.

Hástalus geográfalaš ráddjemiin lea ahte unnán ruđain ii leat vejolašvuotta fátmastit olles sámi guovllu norgga bealde, almmá ahte boadusin šaddá ahte gilvá hui unnán ruđa hui stuorra guvlui. Guovddáš mearka ovdáneamis lea ahte olmmošlohku ja gielddat STN-guovllus leat laskan, seammás go bušeahtta lea njiedjan.

Duohtavuodas mearkaša STN-guovllu viiddideapmi ahte gártá fertet hilgut mánga prošeavtta. "Máנגgabealálaš ealáhusdoibmii", man ulbmil lea váikkuhit oppalaš ealáhusovdánahttimii, de ii leat álgogeahčasteamis nana mearrádus dasa mii vuoruhuvvo. Dát dagaha ahte doarju juohke lágan fitnodatovdánahttimiid sámi guovlluin, beroškeahttá identifisereš go ohcci iežas sápmelažžan vai ii, dahje ahte lea go fitnodagas "sámi sisdoallu".

Váldogažaldat ealáhusdiedáhusas lea ahte galgat go mii rievdadit vuogi mo Sámediggi smiehttá ealáhusdoarjaga birra.

Molssaeavttut

1: Heaittihit STN-guovllu ja ovdánahttit eavttuid sisdoalu vuođul doarjagiidda.

Dakkár rievdan mearkaša ahte duohtavuodas šaddet riikaviidosaš doarjjaortnegat ja ahte eavttut oažžut doarjaga sáhttet čadnot sámi kultuvrra gullevašvuhtii. Čielga ovdamunni das lea ahte dalle leat buot sámi guovllut fátmastuvvon, ja ahte sihkarastá ahte doarjja Sámedikkis manná čielga sámi doaimmaide. Hástalus lea ahte lea hui váttis defineret mii lea sámi ja mii ii vuođđoealáhusain nu mo eanandoalus ja guolásteamis, ja ahte sáhttá leat váttis doarjut ealáhusaid muđuid sámi gilážiin (ovdamearka dihte doarjut revrebargi dahje elektrihkkára Sirmás dahe Moskkis).

2: Lávvgat gielddalaš ovtasbargu

Dát molssaeaktu lea čoavddus mas gielddat mat geatnegahttet iežaset oktasaš ángiruššamii sámi ealáhusaid ovddas geavahusas gártet odđa geográfalaš guovlun. Lea posiitiiva ovtasbargat lávga gielddaiguin oktasaš ángiruššamii sámi ealáhusovdánahttimii. Čielga hástalus lea ahte sámi guovllut gielddain gos eai čájjet beroštumi sámi áššiide sáhttet gártat olggobeallái, ja ahte guovlu duohtavuodas gáržo.

3: Bisuhit dahje viiddidit STN-guovllu

Dákkár čoavddus lea duohtavuodas bisuhit ortnega nu mo dat lea dál, otná geográfalaš guovlluin dahje viiddiduvvon čovdosiin mas eanet gielddat árbevirolaš sámi guovllus leat mielde. Hástalus lea ahte dál jo oaidnit ahte eai leat doarvái ruđat dan ektui man galle ohcci leat guovllus ja ahte ortnega legitimitehta hedjona go ferte hilgut nu ollu ohcamiid. Dasa

lassin sáhtta geavvat ahte Sámedikki váikkuhangaskaoamit háddjejuvvojit eanet ja eai leat šat nu deaivilat.

4: Bisuhit STN-guovllu vuodđoealáhusaide, muhto ovdánahttit eavttuid sisdoalu vuodul mánggabealálaš ealáhusaide.

Vejolaš čoavddus lea dahkat goappašiid. Bisuhit geográfalaš doaimbagoovllu vuodđoealáhusaide ja seammás rievdadit ortnega mánggabealálaš ealáhusaide. Dalle sáhtta sihke ásaht ortnegiid sámi sisdoalu vuodul, seammás go doarjja vuodđoealáhusaide, mii lea nu dehálaš sámi guovlluin, bisuhuvvo. Dákkár ortnet dattege ii čoavdde hástalusaid mat leat čadnon dasa ahte lea unna ruhtasubmi vuodđoealáhusaide, go buohtastahtta man olusat ohcet. Teorijas sáhttet čuožžilit hástalusat ahte leat ollu ohccit gávpogiin ja stuorát čoahkkebáikkiin ortnegiidda mánggabealálaš ealáhusaide.

NSR politihkalaš mearrádusat

[NSR válgaprográmmas](#) áigodahkii 2017–2021 čuožžu čuovvovaš: **NSR oaivvilda ahte ealáhusproševttain maid Sámediggi doarju galgá gáibiduvvot sámi sisdoallu ja ahte leat ávkin sámi servodahkii.**

Sámediggerádi ja sámediggejoavkku politihka vuodus lea maiddá Muohtačalmmit-julggaštus, mii lea NSR ja ovttasbargoguimmiid Guovddášbellodaga, Johttisámelisttu ja Åarjel-saemiej gielh politihkalaš vuodđovuogádat.

Politiikalaš dokumeanttat maid NSR lea ovddidan Sámedikkis, ja mat sáhttet leat vuodđun go bargá ealáhusdieđáhusain leat [Sámediggedieđáhus boazodoalu birra \(2016:s\)](#) ja strategijja Ealáhusovddideapmái mearrasámi servodagain